

فشار روانی و والدین کودکان معلول

دکتر مریم سیف نراقی استاد دانشگاه علامه طباطبایی

دکتر عزت‌الله نادری استاد دانشگاه تربیت معلم

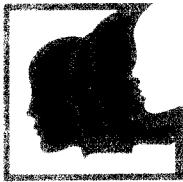
تولد فرزند برای والدین در هر سن و شرایط، حاصل باری از فشارهای روانی است. برای مثال: زوجهای جوان که نسبت به یکدیگر از شناخت کافی برخوردار نیستند و هنوز تاحدی با یکدیگر غریبه هستند، پیدایش غریبه‌سومی به نام نوزاد، مشکلات ویژه‌ای چون: تغذیه، نگهداری، پرستاری و مانند آن، فشارهای بسیاری را بر والدین تحمیل می‌کند که اگر با این شرایط با ظرافت و درایت برخورد نشود، احتمال از هم پاشیدگی زندگی مشترک نوپنیا را سبب می‌شود. یا برای زوجهای میانسال که حتی تجربه فرزند پروری دارند نیز تولد فرزند جدید خود مسایل و مشکلات عدیده‌ای چون: ناهماهنگی‌های تربیتی (اختلاف سلیقه تربیتی بین والدین و برادران و خواهران) یک دست نبودن محیط روانی حاکم بر فضای رشدی کودک (نامشخص بودن منبع تصمیم‌گیری و...) و مانند آنها را به‌مراه دارد^۱.

حال با در نظر گرفتن مشکلات یاد شده اگر نوزادی با نوعی معلولیت‌های ذهنی یا جسمی یا رفتاری یا ترکیبی از آنها متولد شود، فشارهای روانی حاصل از وجود چنین فرزندی بر اعضای خانواده به ویژه والدین چندین برابر می‌گردد.

نیک می‌دانیم که پدران و مادران درباره کودکان خود که هنوز به دنیا نیامده‌اند، رویاها و تخیلاتی دارند. آنان به ویژگیهای کودک دلخواه خود از جمله ویژگیهای ظاهری چون رنگ مو، رنگ چشم، رنگ پوست و... تا صفاتی باطنی چون توان ذهنی، کیفیت رفتاری و موفقیت‌های اجتماعی و... در حد بسیار مطلوب و مطابق میل خویش می‌اندیشند. اما تمام این رویاها با به دنیا آمدن یک کودک معلول^۲ فرو می‌ریزد و یکی پس از دیگری محو می‌شود.

آگاهی از معلول بودن کودک ممکنست پیش از تولد (از طریق آزمایش آمنیوتیک، سونوگرافی و...)، در زمان تولد یا در سالهای اولیه زندگی کودک، و یا در سنین مدرسه حاصل شود. در هر یک از این موارد هر چند ممکنست والدین احساسات مشابهی داشته باشند، اما بنظر می‌رسد که سن کودک یا زمان آگاهی

۱- سیف نراقی و نادری، ۱۳۸۰، صفحه ۹۴

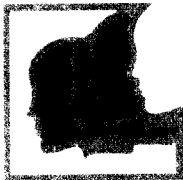
همایش حقوق کودکان و دانش آموزان استثنایی

والدین از معلولیت، نوع و شدت آن در پاسخ اولیه خانواده‌ها تفاوت ایجاد می‌کند. به سخن دیگر، هر قدر کودک معلول در سنین پایین‌تری باشد به علت کمی توقع از او فشار روانی خانواده کمتر است (هانت و مارشال^۲، ۱۹۹۹ (صفحه ۶۲).

چگونگی تخفیف فشارهای روانی والدین کودکان معلول

والدین کودکان معلول معمولاً نگرانیها و مشکلات خود را با متخصصانی در میان می‌گذارند که در تماس مستقیم با کودک معلول آنان هستند، مانند روانشناسان کودکان استثنایی، پزشکان متخصص اطفال، گفتار درمانگران، کار درمانگران، مددکاران اجتماعی، فیزیوتراپها، معلمان کودکان استثنایی و... متخصصان یاد شده. به منظور افزایش کارآیی خود لازم است نکات زیر را مدنظر قرار دهند:

- ۱- توجه دقیق به صحبت‌های والدین و طرح پرسشهای تسهیل کننده مصاحبه، می‌تواند اطلاعات با ارزشی را درباره شناخت کودک معلول فراهم آورد.
- ۲- ایجاد فضای مناسب برای جلب اعتماد والدین، سبب بروز احساسات و افکار واقعی آنان درباره کودکشان می‌شود. این پشتیبانیهای عاطفی علاوه بر کمک به والدین در درک بهتر احساسات و عملکرد خود نسبت به کودک معلول، موجب سازگاری بهتر آنان با شرایط این گونه کودکان می‌شود.
- ۳- متخصصان بایستی بتوانند نتایج تشخیصی خود را درباره نوع معلولیت و میزان یا شدت آن به شیوه‌ای منطقی و سازنده، در اختیار والدین قرار دهند.
- ۴- متخصصان بایستی پس از تشخیص نوع و شدت معلولیت، چگونگی درمان، ترمیم یا بازپروری آن را با والدین در میان بگذارند و برنامه‌ای متناسب با شرایط و امکانات خانواده طراحی کنند.
- ۵- متخصصان بایستی اطلاعاتی درباره سازمانها، مؤسسات یا انجمنهایی که به این گونه والدین یا کودکان آنان کمک می‌کنند، در اختیار والدین قرار دهند.

همایش حقوق کودکان و دانش آموزان استثنایی

۶- ضروری است نهادهای ذیربط طرحها و لوایحی را تهیه و به تصویب برسانند تا شناسایی، حمایت و هدایت کودکان معلول از بدو تولد و خانواده‌های آنان قانونمند و مستمر باشد.

در خاتمه شایان ذکر است که والدین ترجیح می‌دهند که نتایج تشخیص به وسیله یک متخصص مسلط، به گونه‌ای مثبت و در عین حال واقع بینانه و هر چه زودتر به آنان داده شود. آنان مایل هستند که این نتایج در محیطی خلوت و بدون هرگونه متغیرهای مزاحم در اختیار آنان گذارده شود. آنان می‌خواهند درباره نتایج تشخیصی بیندیشند و سؤالهای خود را با متخصص در میان گذارند. متخصصان در ضمن اینکه باید از خواسته‌های والدین آگاهی داشته باشند، اما نباید تحت تأثیر فشارهای والدین برای تشخیص زود هنگام یا ناپخته قرار گیرند و باید مراحل شماره ۱ تا ۴ را با دقت و درایت طی کنند و اگر نیاز به مشورت یا کار گروهی دارند از انجام آن خودداری نکنند، زیرا امر تشخیص و ترمیم بسیار پیچیده و در عین حال ظریف و مشکل است.